

CONFLICTE IMPERIALISTA, BIPOLARITZACIÓ MONETARIO-FINANCERA EURO-DÒLAR I DEFLACIÓ MUNDIAL

Dr. Antonio Sánchez Pereyra

31/06/2009

http://www.doc.ic.ac.uk/~giso/asp/ASP_PonenciaEuroVsDollar.html

L'objectiu de la ponència present és abordar un aspecte essencial de la confrontació imperialista que ha començat a prendre forma en aquests moments: la pugna monetario-financera protagonitzada per la moneda única europea, l'euro, contra el dòlar estadounidenc. Prèviament, però, considerem que és necessari oferir una caracterització de la configuració general d'aquesta confrontació imperialista.

Tot i que s'ha fet èmfasi en l'enfrontament entre l'unipolarisme d'EUA i la tendència mundial cap a la multipolaritat, així com a la necessitat de recórrer al multilateralisme davant l'unilateralisme estadounidenc, la lliçó que ens va deixar l'any 2003 és que s'ha de donar un pas més en l'anàlisi de la realitat que afrontem. Partim de la convicció de que ja no resulta suficient referir-se al món multipolar tenint en compte que estem davant l'emergència d'una tendència cap a una nova bipolarització. El món es decanta per una bipolarització de forces en la mesura en que la Unió Europea destaca com el pol o reptador hegemònic més important que enfronta Estats Units. En aquest punt ens recolzem en les tesis de Charles Kupchan, distingit professor de relacions internacionals a la Georgetown University i qui es va desenvolupar com a director d'Assumptes Europeus del Consell de Seguretat Nacional i com a funcionari del Departament d'Estat durant l'administració Clinton:

“No només la primacia americana és molt menys durable del que sembla, sinó que ja ha començat a disminuir. I el reptador que emergeix no és Xina ni el món islàmic, sinó la Unió Europea, una entitat política emergent que està en el procés d'agrupar els impressionants recursos i ambicions històriques dels Estats-nació a Europa”. [1]

A més, Kupchan no només augura una intensificació inevitable de la rivalitat transatlàntica, sinó que assenyala que qui estarà al cap d'aquest nou bloc geopolític serà Alemanya, una nació que experimenta una sensació d'autoconfiança creixent amb el lideratge i que es troba rere la voluntat política de la UE. El destacat paper de la representació francesa durant els debats al Consell de Seguretat de Nacions Unides no només va enfosquir a la contrapart estadounidenc, sinó que també va enfosquir el que va ser un dels saldos més rellevants de la crisi iraquiana: la ruptura d'Alemanya amb el seu tradicional perfil baix en allò relatiu a l'anunci de la seva emancipació geopolítica. Alemanya va ser sempre el disciplinat soldat de la OTAN col·locat a la línia del front durant la Guerra Freda i que, a diferència de França, sempre va mesurar cautelosament els seus moviments cuidant-se de no trencar la seva aliança amb EUA.

La UE és una entitat geopolítica en procés d'expansió. Al 2004 va absorbir a deu nous països d'un sol cop, passant de 15 a 25 membres. Aquest redimensionament farà de la UE una regió amb un pes econòmic molt proper al dels EUA, a la vegada que els

sobrepassarà demogràficament. No obstant, EUA ja té activada la seva resposta: també al 2004 la OTAN va absorbir a set nous membres d'Europa Oriental, els que se sumaren als tres membres admesos al 1999 (Polònia, Hongria i República Txeca), pel que dita resposta va tenir més aviat un caràcter preventiu i evidencia una competència geoestratègica a través de la qual EUA pretén utilitzar als països exsoviètics d'Europa central i oriental com a quinta columna dins de la UE ampliada. En realitat, Estats Units pretén neutralitzar a la UE, i la OTAN, en aquest sentit, és l'instrument privilegiat per prevenir l'autonomització polític-militar de la UE.

Per aquesta raó, la invasió a Iraq va esclatar també a la OTAN i a Europa oriental. Hem estat testimonis d'una sèrie d'esdeveniments impressionants que potser, pel moment, resulti difícil calibrar en les seves repercussions futures. La tensió en les relacions germano-americanes va derivar en el trasllat de tropes i bases aèries estadounidenques ubicades a Alemanya cap a Polònia i altres països de la regió, com Hongria i Bulgària. Polònia es va convertir en un descarat cavall de Troia dins de la UE a canvi d'una sèrie de concessions, com el patrullatge d'un tros de l'Iraq sota el seu control, quelcom que en el seu moment va ser percebut com un afalagament però que posteriorment, en vista de la sort que estan corrent les tropes invasores a Iraq, es va convertir més aviat en un càstig. El moviment de forces cap a la zona intermitja que separa l'eix franco-germànic del seu nou aliat, Rússia, té una altra connotació si es considera que al 2004 la OTAN va ingressar al territori exsoviètic de les repúbliques del Bàltic, complementant així l'ingrés a territori exsoviètic que EUA va aconseguir al 2001 a propòsit de la invasió a Afganistan fent-se de bases a Uzbekistan i Kirguizistan, així com la seva creixent influència a la república caucàsica de Geòrgia.

Per altra banda, un altre saldo transcendent de la crisi iraquiana va ser l'ímpetu renovat que va injectar en la formació de l'exèrcit europeu, el qual es va estrenar aquest any amb la seva primera missió de "manteniment de la pau" a Macedònia, així com a Àfrica, amb un contingent pràcticament conformat per francesos però amb la insígnia europea.

Els avenços militars que EUA emprèn sota la consigna de la "guerra preventiva" sota la coartada del combat antiterrorista pretenen, en realitat, situar a les forces estadounidenques en regions clau del planeta amb l'objectiu de prevenir i desarticlar la conformació d'un rival amb la capacitat de desafiar l'hegemonia estadounidenca. Però vist des d'una altra perspectiva, EUA recorre a la seva major "avantatge comparativa", el poder militar, per actuar ja no només de forma preventiva sinó per desenvolupar una contraofensiva. Això és particularment cert en relació als avenços i el significat de la moneda única europea i la seva vinculació amb la comercialització del principal producte del comerç internacional, el petroli.

En el pla econòmic i més específicament en el pla monetari-financer, EUA enfronta un desafiament inèdit que està dirigit contra els mateixos ciments del seu poder: l'hegemonia del dòlar. En el terreny monetari-financer es manifesta, per tant, de forma molt més nítida, la tendència cap a la bipolarització a la que hem fet referència. Des de que el dòlar va desplaçar a la lliura a mitjans del segle passat, mai havia enfrontat un repte semblant, ni per mitjà de les monedes dels seus principals competidors econòmics, el marc i el ien, ni molt menys per mitjà de la moneda del seu contrincant a la Guerra Freda, el ruble.

Com ja s'ha posat de relleu en l'intens debat que va desfermar aquesta qüestió a través d'Internet (2), la invasió d'Iraq va tenir un objectiu derivat a part del control de l'aixeta del petroli de l'Orient Mitjà i el desplaçament de les companyies franceses, russes i xineses que es repartien el pastís de les valuoses reserves d'hidrocarburs iraquians (les segones

en importància després de les d'Aràbia Saudita). Aquest objectiu consisteix en la redolarització del petroli iraquiana. Això és, la invasió a Iraq va ser una guerra pel petroli i per la denominació monetària del petroli.

El 24 de setembre de 2000 el govern de Saddam Hussein va prendre una decisió que va coadjuvar per segellar el seu destí fatal: va optar per denominar les seves exportacions de petroli en euros enlloc de dòlars. Amb aquesta decisió es certificava el naixement oficial del "petroeuro", fruit del patrocini d'un dictador i una França encobridora, encarregada d'afavorir la posició iraquiana al Consell de Seguretat. Les repercussions transcendents que comportava aquesta mesura contrastaven, no obstant, amb la insuficient atenció que se li va presentar a l'esdeveniment. L'elecció de Hussein, així com la seva exhortació perquè altres països exportadors de petroli seguissin el seu exemple, anava més enllà del desig de desairar a Washington extraient part del comerç d'aquesta matèria prima vital de l'àmbit del dòlar, la "moneda d'un estat enemic" segons paraules del líder iraquiana, i de cortejar a França, una potència pertanyent a l'eurozona i que al Consell de Seguretat de Nacions Unides propugnava, juntament amb Rússia i Xina, l'aixecament de les sancions argumentant raons humanitàries.

Posteriorment, ha transcendit que Iran ja comercialitza el seu gas i petroli exportat a Europa en euros i que s'ha convertit en un actiu promotor de la moneda única europea en el sí de la Unió de Compensació Asiàtica (Asian Clearing Union, ACU), organisme conformat pels representants dels bancs centrals de vuit països del sud d'Àsia -Bangladesh, Butan, Índia, Iran, Myanmar, Nepal, Pakistan i Sri Lanka-, on la representació iraniana va oferir vendre el seu petroli en termes preferencials a altres membres de la Unió, amb la condició de que els pagaments s'efectuessin en euros encara que fossin facturats en dòlars. El líder malaiès Mahathir Mamad, així com el govern d'Indonèsia, simpatitzen obertament amb dita causa. I, per si fos poc, en el propi "pati del darrere" dels EUA, la Venezuela d'Hugo Chávez no només no amaga el seu agrat amb la proposta sinó que va donar lloc a un fet vergonyós per a Washington, després de que l'intent fallit per derrocar a Chávez orquestrat per la CIA es ressentís en els mercats internacionals de petroli degut a la interrupció de les exportacions veneçolanes, el que obligà a la prepotent administració Bush a comprar petroli iraquiana i pagar-lo en... euros!

Però el més greu de tot és que el principal productor mundial de petroli i líder de la OPEP, Aràbia Saudita, travessa per un greu conflicte intern en el que la relació amb EUA s'ha convertit en un dels focus de divergència més importants, si no el principal problema que actualment divideix a la èlit saudita. Aquesta és la guerra de Bin Laden, la qual no és una guerra "desterritorialitzada" inspirada en un fanatisme destructiu sense cap sentit. Es tracta, en realitat, d'una guerra per un territori ben definit: Aràbia, del qual es pretén expulsar a les tropes nord-americanes que ara són percebudes com a forces invasores infidels.

Un dels correlats que envolten aquesta crisi ja s'ha deixat sentir i té a veure amb el qüestionament sobre el rol del dòlar com a moneda de facturació en la comercialització del petroli. L'aliança EUA-Aràbia ha estat una aliança històrica en la que s'ha basat bona part de l'hegemonia del dòlar. Això és així perquè la força del dòlar és la força del petrodòlar. I el petrodòlar deu la seva existència, en molt, a l'aliança EUA-Aràbia. Amb la ruptura de Bretton-Woods, el dòlar va deixar d'estar recolzat per l'or, amb la qual cosa el dòlar va deixar de ser "tan bo com l'or", com ho va ser durant la postguerra fins al 1971. Però en contrapartida el dòlar va passar a estar recolzat per l'or negre. Mentre el dòlar segueixi sent la moneda amb la que es compra el petroli, el dòlar seguirà sent la moneda

amb la que s'adquireix l'energètic que fa caminar a les economies del món. I mentre el món estigui lligat pel petroli i el petroli estigui lligat al dòlar, el món estarà lligat al dòlar. Els països seguiran atorgant, per tant, prioritat a les seves reserves en dòlars.

A la dècada dels setanta, els governs de Nixon i Carter es van assegurar de que el petroli seguís lligat al dòlar a través de dos pactes secrets amb la monarquia saudita. Aquests acords estratègics van consistir, en primer lloc, en un acord mitjançant el qual EUA tolerava i capitalitzava al seu favor els augments en el preu del petroli a canvi de que Aràbia reciclés els seus ingressos petrolers (petrodòlars) al mercat financer estadounidenc, particularment en bons del Tresor. El món començava a parlar de globalització, mentre EUA pactava entre bastidors importants fluxes de capital a través de compres intergovernamentals de banc central a banc central amb Aràbia Saudita. Després, quan la devaluació del dòlar va començar a corroir la fidelitat àrab cap al dòlar, ja que això representava una pèrdua de poder adquisitiu, EUA va renovar dit compromís a canvi de protecció militar.

Una Aràbia enfonsada en el marasme i procliu a trencar llaços amb EUA es combina amb el fet de que el simple curs natural de l'esgotament geològic del petroli tornarà a la OPEP el poder protagònic del que alguna vegada va gaudir, degut a que les nacions que el conformen contenen les reserves romanents més importants que li queden al planeta. Una Aràbia i una OPEP alienades d'EUA representen un dur revés per l'hegemonia estadounidenques. La política bel·licista i proisraeliana assumida per Washington són un decidit catalitzador d'aquesta alineació. La política promusulmana assumida per la UE (a Palestina, Iraq i Iran, per exemple) conté l'interès, encobert de multilateralisme i justícia, per guanyar major influència a l'Orient Mitjà, i converteix a l'euro en una de les armes de represàlia antiestadounidenca que el món àrab observa amb major atenció. A més dels ressorts polítics, complementa el quadre el que ja s'ha convertit en una aberració econòmica que països el principal origen d'importació dels quals és la UE, on han de pagar en euros el que requereixen, segueixin cotitzant en dòlars devaluats les seves vendes de petroli, el seu principal i quasi únic producte d'exportació. Això comporta una pèrdua de poder adquisitiu que pot convertir-se en intolerable d'acord amb el pervenir del preu del dòlar i els esdeveniments polítics i militars.

Del costat de l'euro, trobem que el graó crític en que es juga el seu eventual estatut com a moneda de reserva internacional, resideix en la seva conversió en la moneda de denominació del petroli, això és, en el naixement del petroeuro que Hussein va ser el primer en il·luminar. No obstant, l'itinerari del petroeuro podria abordar altres rutes o combinació de les mateixes. Per exemple, seria molt significatiu que el mercat londinenc, o Brent, això és, el petroli del Mar del Nord (fonamentalment Noruega i Gran Bretanya) fos atret a l'òrbita de l'euro, el que, segons experts en la matèria, exerciria una important influència en el mercat de Dubai, on es comercialitzen els crus amb destí a l'Orient Llunyà. L'emergència d'un mercat EuroBrent i un mercat EuroDubai, posaria la balança a favor de l'euro en contra del mercat West Texas, denominat en dòlars. Un altre escenari que està adquirint celeritat recau en el recent protagonisme de Rússia com a segon exportador de petroli i posseïdor de les primeres reserves de gas al món, així com pel seu nítid alineament amb la UE. Rússia i la UE han segellat un pacte energètic que converteix a Rússia en el proveïdor d'energia de la UE, del qual pot derivar-se com un resultat natural que els energètics es venguessin en euros, quelcom que Putin va confirmar a l'octubre de 2004.

Senyoratge monetari internacional i balança de pagaments

No obstant, la qüestió que finalment ens interessa no ha estat abordada encara: Què guanya o què perd EUA en cas de que el dòlar segueixi sent o deixi de ser-ho la moneda amb la que es compra i es ven el petroli? El rol del dòlar com a principal moneda en les transaccions i les reserves internacionals depèn, en última instància, de la seva vinculació amb el petroli; però, què podria perdre EUA si la seva moneda deixa de ser la moneda hegemònica? Més encara, com podríem quantificar la importància econòmica de posseir una moneda hegemònica?

Generalment, els beneficis que atorga la principal moneda internacional al país emissor es quantifiquen amb relació al mecanisme conegut com a senyoratge, terme amb el que es refereix a la capacitat dels governs per obtenir recursos reals (béns i serveis) a canvi de bitllets de paper. El senyoratge és, en realitat, un terme referit a una pràctica molt antiga que ha adoptat diferents formes amb el transcórrer del temps. Bàsicament, el senyoratge ha consistit en la diferència entre el valor intrínsec de la moneda, determinat pel valor del metall del qual està composta, i el valor facial o nominal de la moneda, això és, el valor fixat arbitràriament pel sobirà. Els guanys del senyoratge estaven representades per la superioritat del valor de les mercaderies que obtenia el sobirà pel cost d'encunyar les peces monetàries. Van ser els antics romans els qui van trobar en la disminució de l'or o la plata de les monedes una font d'ingrés i la paraula "senyoratge" fa referència a l'equivalent a un impost que mitjançant aquesta argúcia els senyors feudals recaptaven convertint l'or no monetari en moneda encunyada. Posteriorment, el desenvolupament del paper moneda -l'origen del qual pot trobar-se en la Xina del segle XIV i que començà a utilitzar-se a occident al 1690- va crear noves oportunitats de recaptació fiscal. En la seva accepció moderna, el senyoratge es deriva del monopoli de la banca central en l'emissió de la moneda nacional de circulació obligatòria, el que permet al govern obtenir recursos reals a canvi de paper moneda. Aquest procés redunda en inflació, i per aquesta via, representa una espècie d'impost (impost via inflació o impost inflacionista) pels ciutadans i posseïdors de diners, ja que la inflació erosiona el valor real del diner, a la vegada que permet al govern adquirir productes i serveis mitjançant la impressió de bitllets. (3) Això és, el govern està en la possibilitat de canviar trossos de paper mancats de valor (o els seus equivalents electrònics) per béns i serveis reals, una transferència a favor del govern i a costa del sector privat que veu disminuïts el valor real dels seus ingressos per la inflació resultant. Per altra banda, l'augment de preus causat per la impressió de paper moneda disminueix el valor real dels pagaments salarials del sector públic i el deute públic si no està ajustat a la inflació i està expressat en moneda nacional.

En la mesura en que el dòlar es desenvolupa com la principal moneda de reserva i per les transaccions mundials, està en condicions de generar pel govern emissor els beneficis del senyoratge monetari internacional. No obstant, el mecanisme de senyoratge no és idèntic a escala nacional i internacional, i no existeix una interpretació unànime sobre aquest últim en la literatura econòmica. Per tant, tampoc coincideixen les estimacions sobre la magnitud dels guanys per concepte del senyoratge internacional.

La interpretació més comú del senyoratge internacional identifica la possessió de la majoria dels dòlars en circulació per residents estrangers com l'equivalent a un préstec lliure d'interessos fins que dits dòlars retornen per intercanviar-se per béns i serveis estadunidencs, i en el cas de que mai tornessin a EUA l'exportació de bitllets representa un guany pur (restant-li el cost d'impressió del paper moneda) per la qual s'obtenen productes i serveis reals. D'acord amb això, els beneficis del senyoratge són estimats

mitjançant el càlcul de la quantitat que el govern d'EUA hauria de pagar en interessos si els individus d'altres països tinguessin bons del Tresor d'EUA enlloc de dòlars. Segons Pollard, els ingressos estimats sobre aquesta base per concepte de senyoratge van fer un promig de 8.7 mmdd anualment pel període comprès entre 1973 i 1999, quantitat que va finançar menys de l'1% del cost del govern federal, i van ser més alts entre 1979 i 1981, període durant el qual l'ingrés del senyoratge va representar més de l'1% del cost públic. (4) Dita xifra fluctua segons altres estimacions, entre 11 i 20 mmdd anuals. Considerant el percentatge de les tendències estrangeres dels dòlars en circulació en 60% (5), Henning calcula que el valor de la quantitat del préstec és d'entre 15 i 20 mmdd per any. (6) Sobre la base de 200 a 250 mil milions de dòlars circulant a l'exterior a finals de 1995, i taxes d'interès de 5% a mig plaç, Robert Solomon xifra l'estalvi anual per concepte de senyoratge en 10-12.5 mmdd, poc més del 0.1% del PIB. (7) Pieter Bottelier també estima sobre la base de 60% com a percentatge de dòlars circulant a l'exterior (uns 400 mmdd considerant que s'havien emès més de 643 mmdd a finals de 2001) que l'estalvi en interessos acumulats varia d'acord amb la taxa d'interès (la més baixa de 1.8% per a bons de tres mesos i la més alta de 4.8% per a bons de cinc anys) entre 7.2 i 19.2 mmdd. (8) Al 1995, Alan Blinder va estimar els ingressos per senyoratge entre 11 i 15 mmdd; (9) aproximadament al mateix temps (1994) en el que, segons Lawrence B. Lindsey, governador del Consell de la Reserva Federal, va quantificar l'ingrés per senyoratge acumulat des de 1981 en 64 mmdd. (10)

La segona forma per entendre el benefici econòmic del rol del dòlar com a moneda internacional reflecteix, en realitat, els avantatges en tota la seva magnitud i representen una altra forma de comprendre el senyoratge internacional. Consisteix en el finançament automàtic del dèficit en la balança de pagaments. Aliber entén l'avantatge del senyoratge com la flexibilitat que adquireix el país emissor de la moneda de reserva internacional en el finançament de la seva balança de pagaments, degut a que els bancs centrals estrangers inverteixen les seves reserves de dòlars en bons del tresor (amb el que, a més, milloren l'eficiència dels mercats financers de Nova York ja que la concurrència de les institucions oficials estrangeres per dipòsits ha induït als bancs nord-americans a estendre més crèdit a estrangers). (11) El reciclatge dels dòlars emesos per EUA mitjançant el qual es financen els dèficits de balança de pagaments, implica l'adquisició de béns i serveis reals a canvi de mers bitllets de paper, una transacció que es registra com a dèficit del compte corrent d'EUA i que al mateix temps és el generador del flux de dòlars que compensa a la balança de pagaments en el seu conjunt a través dels superàvits en el compte de capital, en la mesura en que aquests dòlars excedents que acumulen altres països, donaran a les reserves internacionals dels seus bancs centrals i d'aquí són "reciclatos" com a compra d'instruments financers (accions, bons, béns arrels) a EUA. Això vol dir que EUA pot adquirir productes i serveis a canvi de bitllets de paper en primera instància, i després, un cop que aquests dòlars retornen a EUA, a canvi de papers de deute (instruments financers) que esdevinguin un interès i amb els que posterga el pagament del deute. Cohen ho descriu així:

"Els beneficis del dret d'encunyament [això és, senyoratge] prenen la forma d'un dèficit acumulatiu major en la balança de pagaments del país del que hagués sigut possible en un cas diferent (en efecte, un tipus de domini gratis sobre béns, serveis i actius estrangers) degut a la bona disposició d'altres Estats per acumular com a reserves la moneda d'aquest altre país. Aquest podria finançar els seus dèficits senzillament emetent passius (és a dir, mitjançant el finançament amb passius) enlloc d'entregar reserves (finançament amb actius). L'augment en la seva autoritat per prendre decisions consisteix en la major flexibilitat i amplitud (autonomia) per resoldre els desequilibris de pagaments estocàstics que li proporciona aquesta capacitat de finançar els dèficits amb passius".

(12)

En això radica el que el general De Gaulle va denunciar com a “privilegis extravagants” dels que gaudeix l'EUA pel fet d'emetre la moneda de reserva internacional, consistent en finançar el que el seu conseller econòmic, Jacques Rueff, va denominar “dèficit sense llàgrimes” (13) i es va encarregar d'exposar amb imatges simples com aquesta:

“Dos jugadors de bales disposen, en total, de cent bales. Un perd tot el seu haver, però l'altre li presta del seu guany i així successivament. Al cap d'un temps el primer li deu al segon varies centenes de bales, però el número real d'aquestes no ha variat” (14)

Això és, un reciclatge o devolució del diner exposat de millor manera amb aquesta altra metàfora: “Vaig al sastre -diu Rueff- i pago per un vestit, però el sastre em deixa novament els diners i jo em compro un altre vestit, i així indefinidament”. (15)

Resta avaluar les conseqüències derivades d'aquest finançament automàtic que posseeix l'EUA a través de l'hegemonia del dòlar i que en els últims anys va assolir nivells d'entre 500 i 600 mil milions de dòlars en el dèficit de la balança de compte corrent. Perdre, o veure limitada la capacitat de finançament automàtic degut al seu eventual desplaçament per l'euro, impediria a Washington seguir gaudint dels avantatges que representa estar exempt de les normes de disciplina fiscal que prescriu l'FMI, en bona mesura inspirades per l'EUA, i que suposen seriosos problemes per a un país el deute nacional del qual creix ràpidament. En general, quan els inversionistes es preocupen de la incapacitat de pagament del deute contret per un país, comencen a retirar les seves inversions, els banquers es neguen a proporcionar crèdits i el país sofreix una crisi de balança de pagaments. Si el deutor és un país del Tercer Món, és forçat a demanar préstecs del FMI i el Banc Mundial. Aquestes dues institucions estipulen un programa “d'ajust estructural” que deprimeix el consum d'una vasta majoria, rebaixa el cost de la força de treball, abarateix les matèries primes i exigeix la venda de béns públics. Pel contrari, l'EUA pot aplicar amb gran despreniment programes keynesians de recuperació econòmica, entre els que destaquen primordialment el keynesianisme militar solucionat amb enormes tallades del cost públic canalitzades al complex bèl·lico-industrial. Dita possibilitat no només reditua en un sentit econòmic l'activar de la demanda interna, sinó que permet sostenir la supremacia militar així com la bel·ligerància a l'exterior.

Vist des d'aquesta perspectiva, l'euro representa una carta desafiant amb la que l'imperialisme europeu aposta a donar batalla als EUA. No es tracta d'un enfrontament militar, terreny on fins al moment els països europeus estan en clara desavantatge. Es tracta d'un desafiament monetari-financer amb repercussions estratègic-militars. L'euro podria constituir-se, en cas de tenir èxit, en un míssil dirigit contra l'arma més preuada de Washington: la metralladora d'impressió de dòlars.

Mundialització financera i deflació mundial

El repte europeu contingut en l'euro representa, per altra banda, un incitament per la confrontació imperialista, ja que posa en risc la capacitat d'endeutament d'EUA i amb ella la capacitat d'importació d'aquest país. En altres paraules, posa en risc la vàlvula d'escapament de la sobreproducció capitalista internacional. Una faceta fonamental del domini financer dels EUA resideix en la capacitat d'endeutament d'aquest país, la qual ha significat per la resta del món al mateix temps que una subordinació tributària (fent especial menció al cas llatinoamericà), una vàlvula d'escapament davant la caiguda de la

rendabilitat productiva i el constrenyiment dels mercats. En les últimes dues dècades el creixement econòmic ha estat impulsat pel crèdit, com ho reflecteix el fet de que mentre la proporció del deute total dins del PIB a EUA va ser de 169% al 1980, a inicis de 2002 s'havia quasi doblat a 292%. De fet, els períodes de major creixement econòmic han ocorregut a mitjans dels anys vuitanta i de 1995 a 2000, i corresponen a períodes de forts increments en la proporció del deute total del país en el PIB. Simplement va ocórrer que els consumidors i les empreses van prendre el crèdit que els va ser ofert i el van gastar. L'auge del mercat financer va inflar la capitalització de les accions, facilitant a les corporacions obtenir diner barat venent les seves accions. També va ser relativament senzill per les corporacions estadounidenques obtenir capital a través de l'emissió de bons. El fort gast de consum i la vigorosa inversió de les empreses van impulsar l'economia d'EUA i aquesta, a través des seus dèficits de compte corrent, va impulsar el món. (16)

Però tard o d'hora el creixement basat en l'endeutament massiu a tots els nivells havia de mostrar els seus límits, conforme les corporacions i individus s'apropen al límit de la seva capacitat per servir el seu deute i les fallides es multipliquen. Gradualment, els individus es veuen forçats a economitjar i pagar els seus deutes, mentre que les corporacions es mostren incapaces d'emetre i servir nous instruments de crèdit en quantitats suficients per permetre que els països amb superàvits reinverteixin de dòlars en actius denominats en dòlars -almenys no aquells invertits pel sector privat-. Mentrestant, si el dèficit en compte corrent de 500-600 mmdd anuals es revela insostenible, perquè EUA ja no pot seguir assimilant deute i queda, per tant, impossibilitat per seguir generant una oferta suficient de vehicles d'inversió segurs que permetin a la resta del món reciclar el seu mig bilió de dòlars anuals de superàvit de dòlars, aleshores l'equilibri a la balança de pagaments serà restaurat com a resultat del col·lapse en el valor del dòlar. Un cop que el món perdi la opció de vendre mercaderies a EUA per un valor equivalent als 500-600 mmdd haurà perdut l'estímul econòmic que li va permetre créixer durant l'auge dels noranta. El dèficit de compta corrent d'EUA no pot ser subestimat en el seu rol de locomotora del món, ja que no només impulsa el creixement econòmic d'aquells països amb superàvit comercial amb EUA sinó que també impulsa el comerç entre els propis països superavitaris.

El període d'entreguerres és un paral·lelisme històric inevitable al revisar la sort dels períodes de creixement sustentats en bombolles financeres. Durant la dècada dels vint, EUA va experimentar una bombolla similar a la que a la segona meitat dels noranta va donar lloc a la creença d'un "Nou Paradigma" que havia tornat obsolet al cycle econòmic. Van ser els "Glamorosos Anys Vint" que van conduir a la Gran Depressió a finals d'aquesta dècada. L'or europeu que havia estat utilitzat per pagar els béns estadounidencs va ser dipositat als bancs nord-americans, des d'on es va disparar la creació de crèdit i la bombolla econòmica dels anys vint. Finalment, la bombolla va explotar quan el crèdit estès per finançar les aventures especulatives no va poder ser reembolsat, i quan això va passar els bancs van fer fallida (entre 1929 i 1933 van fer fallida un terç de tots els bancs d'EUA). La fallida dels bancs i el col·lapse de la oferta monetària un cop que els dipòsits dels bancs van desaparèixer, van conduir a la Gran Depressió. Podem concloure que les bases que han pogut sostenir la dinàmica capitalista de finals del Segle XX i inicis del XXI s'han trastocat en el seu revés, en l'esprial deflacionària recentment detectada per l'FMI. (17) Novament, el procés deflacionari posterior al col·lapse d'una bombolla financera de les dimensions assolides remet a l'antecedent històric del període d'entreguerres, ja que de confirmar-se aquesta tendència pel cas nord-americà, considerant que Japó ja porta més d'una dècada sofrint els símptomes deflacionaris i Alemanya avança en línia recta cap a una situació similar, el món podria experimentar per tercera ocasió, juntament amb la deflació de finals del segle

XIX, una deflació que portaria al món a dificultats econòmiques pròpies ja no d'una recessió sinó d'una depressió mundial.

Bibliografia

- “Crisi del dollaro e nuovi equilibri monetari”, Prometeo, BIPR <http://digilander.libero.it/lottadiclasse/prometeo9/crisi_del_dollaro.htm>
- “Repairing the Global Financial Architecture: Painting over Cracks vs. Strengthening the Foundations”, Foreign Policy in Focus, setembre, 1999 <http://www.fpif.org/papers/gfa/index_body.html>
- “The Dollar Crisis: An interview with Richard Duncan”, PrudentBear.com, 8 de novembre, 2003
- “The U.S. and the Euro: What impact will the single currency have on the American economy and transatlantic relations?”, GlobalBeat Issue Brief, 29 d'abril, 1998 <<http://www.nyu.edu/globalbeat/pubs/ib33.html>>
- “Working-Class Households and the Burden of Debt”, by the Editors, Monthly Review, vol. 52, no. 1, maig, 2000, pp. 1-11
- Aliber, Robert Z., “The cost and benefits of the U.S. role as a reserve currency country”, Quarterly Journal of Economics, no. 78, agost, 1964, pp. 442-456
- Aron, Raymond. La república imperial. Los Estados Unidos en el mundo (1945-1972). Madrid, Alianza Editorial, 1976
- Ayilavarapu, Dinkar. “A Casualty of War: The Dollar”, Asia Times, 8 d'abril, 2003 <<http://www.globalpolicy.org/nations/sovereign/dollar/2003/0408caualty.htm>>
- Baltensperger, Ernst; Jordan, Thomas. “Seigniorage and the transfer of central bank profits to the government”, Kyklos, vol. 51, no. 1, 1998, pp. 73-89
- Beams, Nick. “The World Economic Crisis: 1991-2001. Part 1”, World Socialist Web Site, 14 de març, 2002 <http://www.wsws.org/articles/2002/mar2002/lec1-m14_prn.shtml>
- Beams, Nick. “The World Economic Crisis: 1991-2001. Part 2”, World Socialist Web Site, 15 de març, 2002 <http://www.wsws.org/articles/2002/mar2002/lec2-m15_prn.shtml>
- Beams, Nick. “The World Economic Crisis: 1991-2001. Part 3”, World Socialist Web Site, 16 de març, 2002 <http://www.wsws.org/articles/2002/mar2002/lec3-m16_prn.shtml>
- Beams, Nick. “When the Bretton Woods system collapsed”, World Socialist Web Site, 16 de agost, 2001 <http://www.wsws.org/articles/2001/aug2001/bw-a16_prn.shtml>
- Beinstein, Jorge. “Escenarios de la crisis global. Los caminos de la decadencia”. Segundo Encuentro Internacional de Economistas sobre Globalización y Problemas del Desarrollo, Asociación de Economistas de América Latina y el Caribe, Asociación

Nacional de Economistas de Cuba, La Habana, 24-29 de gener, 2000
<<http://webs.advance.com.ar/cepros/escenacrisis.html>>

- Bergsten, Fred. "The Correction of the Dollar and Foreign Intervention in the Currency Markets", Testimony before the Committee on Small Business, United States House of Representatives, Washington, D.C., 25 de junio, 2003
<<http://www.iie.com/publications/papers/bergsten0603-2.htm>>

- Bergsten, Fred. The Dilemmas of the Dollar. Council on Foreign Relation, New York University Press, 1975

- Block, Fred. Los orígenes del desorden económico internacional. México, Fondo de Cultura Económica, 1989

- Bordo, M.D.; Eichengreen, B. A Retrospective on the Bretton Woods: Lessons for International Monetary Reform. Chicago, The University of Chicago Press, 1993, pp. 269-315

- Bottelier, Pieter, "US dollars circulating abroad put aid in another perspective", The Financial Times, 3 d'abril, 2002
<<http://globalarchive.ft.com/globalarchive/article.html?id=020403001619&query>>

- Brenner, Robert. "La economía mundial entra en recesión: un diagnóstico", Herramienta, vol. 6, no. 19, tardor, 2002, pp. 9-25

- Brenner, Robert. "The Boom and the Bubble", New Left Review, no. 6, nov.-des.. 2000, pp. 5-43

- Brenner, Robert. "Towards the Precipice", London Review of Books, vol. 25, no. 3, 6 de febrer, 2003 <http://www.lrb.co.uk/v25/n03/bren01_.html>

- Brenner, Robert. The Boom and the Bubble. The US in the World Economy. Londres, Nova York, Verso, 2002

- Calleo, David P. The Bankrupting of America. How the Federal Budget Is Impoverishing the Nation. New York, William Morrow and Company, Inc., 1992

- Clairmont, Frederic. "United States: Unsecured Dollars", Le Monde Diplomatique, abril, 2002 <<http://www.jubilee2000uk.org/worldnews/northamerica/us290403.htm>>

- Cohen, Benjamin J. La organización del dinero. México, Fondo de Cultura Económica, 1984

- Corbin, Annie. "Statut de monnaie de réserve du dollar et seigneurage américain: Bilan et perspectives", Faculté de Sciences Economiques <<http://sceco.univ-poitiers.fr/franc-euro/articles/ACorbin.PDF>>

- Coy, Peter; Ewing, Jack; Cohn, Laura. "Soggy, and still sliding. The Dollar is weighed down by the trade deficit, low interest rates, and terror jitters", Business Week, 13 de gener, 2003

- Deflation: Determinants, Risks, and Policy Options – Findings of an Interdepartmental

Task Force. Approved by Kenneth Rogoff. FMI, 30 d'abril, 2003

- Doerfler, Birgit. "The Role of Seigniorage in the 1970's Inflation in the Breakdown of the Bretton Woods International Monetary System", Simon Fraser University, diciembre, 2001
<<http://www.sfu.ca/~dandolfa/seigniorage.doc>>

- Duménil, Gerard; Lévy, Dominique. "The profit rate: where and how much did it fall? Did it recover? (USA 1948-2000)", Review of Radical Economics, no. 34, 2002, pp. 437-461

- Duncan, Richard. "Asia, its reserves and the coming dollar crisis", FinanceAsia.com, 21 de maig, 2003

- Duncan, Richard. The Dollar Crisis. Causes, consequences, cures. Singapore, John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd, 2003

- Eastman, Dick. "Dollar vs. Euro – Hegemony", Praesentia, gener, 2003

<http://www.praesentia.us/archives/2003_01.html#000227>

- Frankel, Jeffrey. "Still the Lingua Franca. The Exaggerated Death of the Dollar", Foreign Affairs, vol. 74, no. 4, juliol-agost, 1995

- Fitt, Yann; Faire, Alexandre; Vigier, Jean-Pierre. The World Economic Crisis: US Imperialism at Bay. Londres, Zed Press, 1980.

- Feustel, Marc. "The Euro-Challenger To The Global Currency Title?"
<<http://econserv2.bess.tcd.ie/SER/1999/essay11.html>>

- Gilpin, Robert. Global Political Economy. Understanding the International Economic Order. Princeton y Oxford, Princeton University Press, 2001

- Gowan, Peter. "Explaining the American Boom: The Roles of 'Globalisation' and United States Global Power?", New Political Economy, vol. 6, no. 3, 2001, pp. 359-374

- Henning, Randall y Pier Carlo Padoan. Transatlantic Perspectives on the Euro. Pittsburgh, European Community Studies Association, 2000

- Henning, Randall. Currencies and Politics in the United States, Germany and Japan. Washington, Institute for International Economics, 1994

- Henwood, Doug. "Booming, Borrowing, and Consuming: The U.S. Economy in 1999", Monthly Review, vol. 51, no. 3, juliol-agost, 1999, pp. 120-133

- Hoefle, John. "Economía real vs. realidad virtual", Resumen Ejecutivo de Executive Intelligence Review, 1ª quinzena d'octubre, 1999, pp. 2-6

- Hoefle, John. "La locura de la internet", Resumen Ejecutivo de Executive Intelligence Review, 2ª quinzena de març, 1999, pp. 9-10.

- Hudson, Michael. Super Imperialism. The Origin and Fundamentals of U.S. World Dominance. Londres, Pluto Press, 2003

- Hudson, Michael. Superimperialismo. La estrategia económica del imperio norteamericano. Barcelona, DOPESA, 1973
- James, Harold. International Monetary Cooperation Since Bretton Woods. Washington, International Monetary Fund, New York, Oxford, Oxford University Press, 1996
- Jefferson, Philip. "Seigniorage payments for use of the dollar: 1977-1995", Economic Letters, no. 58, 1998, pp. 225-230
- Katz, Claudio. "Una recesión global entre guerra y rebeliones", Herramienta, vol. 6, no. 19, tardor, 2002, pp. 27-46
- Kirschen, E. S. "The American External Seigniorage. Origin, cost to Europe, and possible defences", European Economic Review, no. 5, 1974, pp. 355-378
- Komp, Lothar. "The Party Is Over for the Dollar", Executive Intelligence Review, 10 d'agost, 2001 <http://www.larouchepub.com/other/2001/2830dol_party_over.html>
- Kupchan, Charles. "The End of the West", The Atlantic Monthly, novembre, 2002 <<http://www.theatlantic.com/issues/2002/11/kupchan.htm>>
- Krugman, Paul y Maurice Obstfeld. Economía internacional. Teoría y política. Madrid, McGraw-Hill, 1995
- Latter, Tony. "Internationalisation of currencies", Quarterly Bulletin, Hong Kong Monetary Authority, febrer, 2000, pp. 46-52
- Levi, Maurice D. Finanzas internacionales. México, McGraw-Hill Interamericana Editores, 1997
- Liu, Henry C.K., "The economics of a global empire", Asia Times, 14 d'agost, 2002 <http://atimes.com/atimes/global_economy/dh14dj01.html>
- Moseley, Fred. "The Decline of the Rate of Profit in the Postwar US Economy: A Comment on Brenner", Mount Holyoke College web site, <<http://www.mtholyoke.edu/~fmoseley/HM.html>>
- Mundell, Robert A.; Swoboda, Alexander K. Monetary Problems of the International Economy. Chicago, University of Chicago Press, 1969
- Paolucci, Giorgio. "US Boom: Triumph of the Paper Economy", Prometeo, BIPR, diciembre, 1999 <http://digilander.libero.it/bipr/Inglese/IC/IC19/us_boom.htm>
- Parboni, Ricardo. The dollar and its rivals. Gran Bretanya, MLB, 1981
- Pollard, Patricia. "The creation of the euro and the role of the dollar in international markets", Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, vol. 83, no. 5, set-oct, 2001
- Pollin, Robert. "Anatomy of Clintonomics", New Left Review, no. 3, maig-juny, 2000, pp. 17-45
- Procopio, Lorenzo. "Crisi del ciclo di accumulazione del capitale e crisi congiunturali",

Prometeo, BIPR, diciembre, 2002
<http://digilander.libero.it/bat..._del_ciclo_di_accumulazione.htm>

- Procopio, Lorenzo. "La mina vagante del debito americano", Prometeo, BIPR, juny, 2001
<http://digilander.iol.it/batcom/prometeo/prom3-01/debito_ameri.htm>

- Procopio, Lorenzo. "La New Economy. Fra nuove illusioni e vecchie realtà", Prometeo, BIPR, no. 1, 2000 <http://digilander.libero.it/lottadidiclasse/VIserie/prometeo1-2000/new_economy.htm>

- Salinas Price, Hugo. "El euro destronará al dólar", Negocios y Bancos, 30 de juny, 1997

- Salvatore, Dominick. "The Euro versus the Dollar", Euro Archives, 1999 <http://www.ecu-activities.be/publication/1999_1/Salvatore.html>

- Sesit, Michael. "New World Order – Currency Contenders: It's the euro vs. the dollar – and the winner walks away with an awful lot of goodies", The Wall Street Journal, 28 de setembre, 1998, p. R.18

- Solomon, Robert. "International Effects of the Euro", Policy Brief #42, The Brookings Institution, gener, 1999
<<http://www.brook.edu/dybdocroot/comm/PolicyBriefs/Pb042/pb42.htm>>

- Solomon, Robert. Dinero en marcha. La revolución en las finanzas internacionales a partir de 1980. Buenos Aires, Ediciones Granica, 2000

- Strange, Susan. Dinero loco. El descontrol del sistema financiero global. Barcelona, Paidós, 1999

- Tavlas, George S. "Internationalization of Currencies: The Case of the US Dollar and Its Challenger Euro", The International Executive, vol. 39, no. 5, set-oct, 1997

- Trías, Vivian. Las crisis del dólar y la política norteamericana. La guerra del oro y la diplomacia. Barcelona, Ediciones Península, 1971

- Walter, Andrew. World Power and World Money. The Role of Hegemony and International Monetary Order. Gran Bretaña, Harvester Wheatsheaf, 1991

- Yeager, Leland B. Relaciones monetarias internacionales. 2. Historia y política. Madrid, Alianza Editorial, 1976

Notes

1 Kupchan, Charles. "The End of the West", The Atlantic Monthly, novembre, 2002
<<http://www.theatlantic.com/issues/2002/11/kupchan.htm>>

2 Ens referim, en particular, al debat a la llista de discussió Energy-resources.

3 Krugman, Paul y Maurice Obstfeld. Economía internacional. Teoría y política. Madrid, McGraw-Hill, 1995, p. 819

4 Pollard, Patricia. "The creation of the euro and the role of the dollar in international markets", Review, Federal Reserve Bank of St. Louis, vol. 83, no. 5, set-oct, 2001, pp. 27-28. Els guanys per senyoratge s'obtenen utilitzant la taxa d'interès anual dels bons del Tresor i ajustant els ingressos nominals mitjançant un deflactor del PIB.

5 Pollard calcula en 55% aquest percentatge al 1995.

6 Henning, Randall. "U.S.-EU Relations after the Inception of the Monetary Union: Cooperation or Rivalry?", en Henning, Randall y Pier Carlo Padoan. Transatlantic Perspectives on the Euro. Pittsburgh, European Community Studies Association, 2000, p. 25.

7 Solomon, Robert. "International Effects of the Euro", Policy Brief #42, The Brookings Institution, gener, 1999
<<http://www.brook.edu/dybdocroot/comm/PolicyBriefs/Pb042/pb42.htm>>

8 Bottelier, Pieter, "US dollars circulating abroad put aid in another perspective", The Financial Times, 3 d'abril, 2002
<<http://globalarchive.ft.com/globalarchive/article.html?id=020403001619&query>>

9 Blinder, Alan. "The Role of the Dollar as an International Currency", paper presented at a Conference on Exchange Rates, Capital Flows and Monetary Policy in a Changing World Economy, Federal Reserve Bank of Dallas, 1995, p. 12; citat a Tavlas, George S. "Internationalization of Currencies: The Case of the US Dollar and Its Challenger Euro", The International Executive, vol. 39, no. 5, set-oct, 1997, p. 584

10 Frankel, Jeffrey. "Still the Lingua Franca. The Exaggerated Death of the Dollar", Foreign Affairs, vol. 74, no. 4, juliol-agost, 1995, p. 12. Un altre càlcul referit per Frankel va ser de 12 mmda a l'any. Segons Feustel, els guanys totals per senyoratge representen entre 0.2 i 0.3% del PIB. (Feustel, Marc. "The Euro-Challenger To The Global Currency Title?" <<http://econserv2.bess.tcd.ie/SER/1999/essay11.html>>). D'acord amb Henning, si l'euro igualés al dòlar en importància, la pèrdua per concepte de senyoratge seria d'aproximadament 0.1% del PIB.

11 Aliber, Robert Z., "The cost and benefits of the U.S. role as a reserve currency country", Quarterly Journal of Economics, no. 78, agost, 1964, pp. 442-456.

12 Cohen, Benjamin J. La organización del dinero. México, Fondo de Cultura Económica, 1984, p. 92

13 A la famosa conferència de premsa del 4 de febrer de 1965, el general De Gaulle va atacar l'abús d'EUA dels seus "privilegis extravagants" amb aquestes paraules: "La convenció per la qual li és donat al dòlar un valor superior com a moneda internacional ja no descansa en la seva base inicial, a saber, la possessió d'EUA de la major part de l'or al món. El fet de que molts Estats acceptin dòlars com a equivalent de l'or, amb l'objectiu de compensar els dèficits de la balança de pagaments estadunidenc, ha permès als Estats Units endeutar-se amb països estrangers lliure de càrrega". Citat a James, Harold. International Monetary Cooperation Since Bretton Woods. Washington, International Monetary Fund, New York, Oxford, Oxford University Press, 1996, p. 169.

14 Citat a Trías, Vivian. Las crisis del dólar y la política norteamericana. La guerra del oro y la diplomacia. Barcelona, Ediciones Península, 1971, pp. 186-187

15 Citat a ídem, p. 187.

16 Duncan, Richard. The Dollar Crisis. Causes, consequences, cures. Singapore, John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd, 2003, pp. 66 y 71.

17 Deflation: Determinants, Risks, and Policy Options – Findings of an Interdepartmental Task Force. Approved by Kenneth Rogoff. FMI, 30 d'abril, 2003